

Maanpuolustuskurssit

Maan ylimmälle poliittiselle, taloudelliselle ja sotilaalliselle johtohenkilöstölle tarkoitetut totaalisen maanpuolustuksen kurssit alkoivat keväällä 1961. Opetusta valvoi aluksi puolustusneuvosto ja toimeenpanosta vastasi puolustusvoimain komentaja, mutta myös tasavallan presidentti seurasi asian kehittymistä. Muutaman vuoden kuluttua nimestä pudotettiin pois "totaalinen" ja alettiin puhua vain maanpuolustuskursseista. Maanpuolustuksen käsitteeseen sisällytettiin myös siviilialojen toimia.

Noin kolmen viikon mittaisten kurssien suurin merkitys oli alusta alkaen maanpuolustuksen suunnittelu- ja toteutusvastuussa olleiden tutustuttamisessa toisiinsa. Monet ennakkoluulot katosivat, ja käytännön toimet saivat vauhtia. Myös puolustusdoktriinia oli helpompi käsitellä suljetuilla kursseilla kuin julkisuudessa, mutta toisaalta tämäkin osaltaan johti puolustusajattelun julkikuvan pysymiseen hämäränä, kun avoimuutta eikä monipuolista keskustelua ei suosittu.

Turvallisuuspolitiikkaa koskevat kiistat heijastuivat 1960-luvun puolivälissä myös maanpuolustuskurssien opetuksen sisältöön. Presidentti Kekkonen ei hyväksynyt sitä, että kursseilla käsiteltiin arkaluontoisia ulkopoliittikkaan kuuluvia asioita kuten yya-sopimuksen tulkintaa eri tilanteissa. Hän käski rajoittaa opetuksen vain maanpuolustuksen alaan, joskin myös ulkopoliittikan luennot kuuluivat lukujärjestykseen.

Poliittisesti herkkä kiista käytiin SKDL:n edustajien kutumisesta kursseille. Aluksi heitä ei otettu mukaan, mutta parin vuoden kuluttua tasavallan presidentti määräsi kursseille hyväksyttäväksi myös kommunisteihin ja kansandemokraatteihin kuuluvia kansanedustajia. Myöhemmin tämänlaatuiset kiistat katosivat, kun yhteiskunnallinen eheytyminen eteni.

Alueellisia maanpuolustuskursseja alettiin järjestää lääninhallituksien johdolla yhteistyössä vastaavan sotilasläänin kanssa. Kurssien kesto on ollut yleensä vajaa viikko, minkä lisäksi järjestetään lyhyempiä jatko- ja täydennyskursseja. Opetus painottuu alueellisiin ja paikallisiin yhteistyökysymyksiin erityisesti läänien pelastusosastojen vastuualueella.

Valtakunnallisten ja alueellisten maanpuolustuskurssien järjestäminen on ollut suomalainen erikoisuus, jonka lähtökohdat selittyivät Suomen kokonaismaanpuolustuksen ja alueellisen puolustuksen periaatteille rakentuvasta puolustusdoktriinista. Monessa läntisen Euroopan maassa kylmän sodan aikaan oli tapana kouluttaa johtavia virkamiehiä vastaavilla kursseilla, mutta Suomessa mukaan otettiin myös talouden, tiedotusalan ja koululaitoksen edustajia. Kurssien merkitys on ollut huomattava suomalaisen maanpuolustusajattelun yhtenäistäjänä ja henkilökohtaisten tuttavuusverkostojen luojana. Siten kehitettiin valmiutta yhteiskunnan johtamiseen kriisitilanteissa, joskaan valmius ei ulottunut kovin pitkälle käytännön tasolla.

Lähteinä mm: Pertti Salminen, Puolueettomuuden nimeen (1995), s. 210 - 214; Vilho Tervasmäki, Puolustushallinto sodan ja rauhan aikana 1939 - 1978 (1978), s. 327 - 329; Pekka Visuri, "Miten kriisinhallintaa pitäisi kehittää?" teoksessa Suomi ja kriisit (2003), s. 330 - 331.

